

וקראת לשבת עונג

אלון תרני הפלכה באגפך ובסולת פלמו

גליון מס' 733

פרשת משפטים

א' אדר א' התשפ"ד

טל': 054-8457834 | לקבלת העלון בדוא"ל: alon102010@gmail.com

לע"נ שאול בן סלביה ע"ה | לע"נ אסתר מישה בת זהירה ע"ה | לע"נ יצחק בן מישה אסתר ע"ה | לע"נ שמעון בן חביבה ע"ה | לע"נ רחל שנהג בת מנורה ע"ה

לע"נ מרן הגאון ר' ירחמיאל גרשון בן מרים זצוק"ל והגאון ר' שמעון בן חביבה זצוק"ל, והגאון ר' ברוך מרדכי בן הינדא זצוק"ל, ר' אברהם בן אסתר ע"ה



לאורו נלך

קווים מדמותו המופלאה של מרן מלכא, רבנו עובדיה יוסף זצוק"ל

בפתח הגליון

ברכה"ג שלם מאיר ואלק שלום"א



יפתח בדורו

חיים אנו בעידן של ירידת הדורות, שיכחת התורה גוברת. על דורנו, דור "עיקבתא דמשיחא", אמרו חז"ל: "עתידה אשה שתיטול כיכר של תרומה, ותחזור בבתי כנסיות ובבתי מדרשות, ואין מבין אם טהורה היא ואם טמאה היא... שלא ימצאו הלכה ברורה ומשנה ברורה". יש לנו לדעת, שגדלות בתורה, ידיעת התורה, אינם תארים זולים, שכל הרוצה יתעטר בהם, או יכתיר בהם אחרים! זה, שכל אברך הוא רב – ניחא. למרות שהגמרא הקדושה מספרת, ששמואל – האמורא האלוקי, תלמידו של רבנו הקדוש, שרבי יוחנן ביקש לקבל את מרותו ולנסוע אליו מארץ ישראל לבבל, לעת זקנותו! – זכה להתעטר בתואר "חכם" – ולא זכה להקרא בשם "רב"! והיום הוא הפך לתואר שגור, ריק מתוכן, "ורב – כמו שנאמר"... אבל מכאן ועד הכתרת כל צורבא מדרבנן בתואר "הרב הגאון", הדרך קצרה. והרי זה דומה, כמאמר הגמרא, לסכר מים, שכיון שניבע בו סדק – עלולה החומה כולה להתערער והסכר כולו להיפרץ, והשיטפון ישטוף בלא מעצור. שכן, אם סתם צורבא מכתירין כהרה"ג, הרי מרביץ תורה הוא הג"ר, "הגאון הרבי", ואת ראש הישיבה נכתיר כבר בשם "הגאון הגדול". הרי לנו אינפלציה בתארים, ששוחקת את אמת המידה, את ההערכה הנכונה, ואת מושג הגדלות האמיתית בתורה. יש בידינו הגדרות חז"ל לתלמיד חכם: "איזהו תלמיד חכם? כל ששואלין אותו הלכה בכל מקום, ואומרה!" ועוד: סתם תלמיד חכם תורתו אומנותו, ועוסק בה ומהרהר בה כל שעה, ואינו הולך ד' אמות בלא תורה!

סיפר הגאון רבי שלמה בן שמעון שליט"א, כי פעם ישב ולמד מפי הגאון רבי עזרא עטייה זצ"ל. בא לפניו חכם אחד, וביקשו לכתוב כתב המלצה חיוני בעבור תלמיד חכם פלוני. בתוך דבריו ציין, כי הלה בקי בכל ששת הסדרים של מסכתות הש"ס.

נתן רבי עזרא את ההמלצה המבוקשת, והחכם הודה והלך לדרכו. לאחר לכתו, אמר רבי עזרא: בא וראה מה כתב הריב"ש בתשובותיו על רבו, הר"ן זצ"ל, מרבותינו הראשונים: "לולי ה' צבאות הותיר לנו שריד, דבר (מנהיג) אחד לדור, הוא מורינו הרב הגדול, רבנו נסים – נסים רבנו היה כאחד מהם (מרבותינו הראשונים ז"ל) לדעת טוב וחסמה ודעת, בקי בשלושה סדרים, ודמו ליה כמאן דמנחיה בכיסיה (דומים עליו כמנחיים בכיסו). ודעתו רחבה מיני ים, ושיכלו זך וישר. אין ערוך אליו בכל חכמי ישראל!"

מבין מרן הריב"ש סיפר בשבחו של הר"ן, שהוא בקי בשלושה סדרים – והיום כולנו בקיאים בשישה סדרים... המשיך ואמר: בספר "צמח צדק" מובא הספד על מרן הר"ב יוסף זצ"ל – ובו הוא מעיד, שמרן סיים את הש"ס פעם וחצי. וכיום, כולם בקיאים בש"ס, ומספרים עליהם שסיימוהו פעמים אין ספור... יש לפחד, כשמכתירים מישהו בתואר "בקי בש"ס", סיים רבי עזרא את דבריו... בענין זה, כתב הגאון רבי אברהם הכהן זצ"ל, מגאבס שבתוניסיה, שאחד בא לפני רב אחד להיבחן ולקבל ממנו כתב הסמכה לרבנות. בחנו הרב, ומצאו כלי ריק. ידיעותיו שטחיות ורדודות, אינו ראוי לפסוק הלכות. השיב פניו ריקם.

אמר הלה: אבל אלו הם פני הדור, הכל שטחי ורדוד. וכבר נאמר כי "יפתח בדורו – כשמואל בדורו!" ענהו הרב: תשובתך – בפרשת משפטים. פשפש ולא מצא.

אמר לו הרב: הן מקרא מפורש הוא, "וכי יפתח איש בור". כלומר, כלום יעלה בדעתך שיפתח היה באמת בור ועם הארץ? ודאי שלא! תלמיד חכם היה, אלא שלא הגיע למדרגתו של שמואל הרמתי, שהיה שקול כנגד משה ואהרן. אבל מי שאינו יודע – הרי אינו יודע, ומאומה לא יפכו לרב – מלבד הלימוד... בא וראה, מה שאמרו שמנוח אבי שמשון עם הארץ היה. וכתב רבנו האר"י הקדוש זצ"ל, שכינוהו כך, הואיל ואכילתו היתה בכונה פלונית שנתבארה שם, ולא בכונה מרוממת יותר. וכתב מרן החיד"א שבדורו, "כוונת האכילה שביאר הרב שם, אשר בעבורה אמרו שמנוח עם הארץ היה, אין אחד בריבוא מכוונה! ונמצא, שאין אנו אפילו בגדרי עמי הארץ, או לאותה בושה!"...

הקפדה מיוחדת היה מקפיד מרן על ילדיו שיאכלו היטב, ובפרט פת שחרית, ידוע ידעו שלא יהיה משתלם להם להפסיד פת שחרית בבית, כי אביהם מרן זיע"א לא יוותר להם על כך, והם אף עלולים לשלם על כך ביוקר... שהרי לאו מלתא זוטרתא היא להינזף על ידי מרן. רגיל היה מרן לשנן באזניהם השכם והערב כי עליהם לשמור על בריאותם בצעירותם, כדי שכחותיהם יעמדו להם עד זקנה ושיבה.

את השאיפות הגבוהות החדיד מרן בילדיו כבר בקטנותם ממש, לאחד מילדיו בגיל 9 היה אוסף גדול של בולי דואר, אלף בולים שכנו באלבומו של הילד אחר כבוד, מרן לא ראה בכך כל פסול, כל עוד שהדבר לא הפריע ללימודי בנו ולא תפס את ראשו ורובו.

ביום מהימים הגיע לביקור הגאון רבי צבי ברוידא עם ילדו הקטן ר' עובדיה, נפנה מרן לשוחח עם אורחו החשוב, ואף בנו לא טמן ידו בצלחת והציג בפני אורחו את אוסף הבולים שברשותו. מידי פעם הביט מרן לעבר בנו בעינים מוכיחות, אך המסר לא הובן והילדים המשיכו בפטפוטיהם. לאחר שהלכו האורחים, פנה מרן אל בנו והוכיחו: ביישתי בני, לא חשבתי שראשך מונח בהבלים אלו, בכך אתה גאה? אין זה מתאים לך! לקח מרן גפרור, הצית בו את האלבום על אלף בוליו, כשבנו מבין היטב את מוסר אביו הגדול, ומפנים אל תוכו במה צריכה להיות גאוותו. ובל נטעה שמרן זיע"א היה מונע מילדיו מלשחק ולהשתעשע כדרכם של ילדים, שהרי אדרבא רגיל היה לומר שהילדים החכמים שובבים מדאי... וכשהיתה שובבותם שוברת שיאים היתה הרבנית ע"ה שולפת מאמתחתה את העונש הכבד ביותר – לקבל תוכחה ממרן זיע"א, מרן היה מכניס את הילד אל תחת שולחנו, מושיב אותו שם באזהרה חמורה שלא יהיו לצאת, כמובן שהילדים ידעו שתוך שניות מספר יחזור אבא לשקוע בלימודו והוא לא ירגיש בבריחה המוצלחת...

ומעניין להזכיר כי אחת הפעמים היחידות שבה דוקא מרן כן הכריח את אחד מילדיו לשבת לצידי יום שלם, ללא שום אפשרות לצאת מהבית אף לא לרגע קט, היה זה כאשר בליל אמש חלם מרן כי אותו ילד עומד להידרס בתאונת דרכים למחרת, ולמרות שדברי חלומות לא מעלין ולא מורידין, חשש מרן לחלום ולא שלח את בנו ללימודיו בכל אותו יום, וכל שכן שלא יצא למשחקיו.

מרן זיע"א פקח את עיניו על קדושת ילדיו ובני ביתו, הוא עמד בפרץ בפני כל נסיון חזירת האוירה הרחובית ששלטה בזמנו בידי רמה והפילה חללים רבים מבתיהם של חרדים רבים, וזאת כשהוא בעצמו משמש כדוגמא חיה לסמל הצניעות והקדושה, כך שהעידו בני ביתו שמעולם לא ראוהו בבית ללא בגדיו העליונים!



מטמונים מהפרשה הגיגים ומעשיות

"ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם" (כא, א).

המשפטים אשר קיבלנו במעמד הר סיני, לא השתנו עד עצם היום הזה. לעומת זאת, רואים אנו אצל אומות העולם, שחוקיהם משתנים מעת לעת, וגם דברים אשר היו מקובלים עליהם בעבר עוברים תמורות ושינויים.

ניתן להבין את הדבר על פי משל:

בעיר אחת הוחלט להקים בנין מגורים גדול. הביאו אדריכלים ומהנדסים שתכננו תוכניות ובנו על פיהם בנין מפואר, אשר נבנה במדוייק למען המטרה המתוכננת – דירות מגורים למשפחות.

לאחר שהסתיימה בניית הבנין, הוחלט לשנות את מטרתו ולהפכו לבית החולים.

ברור כי המבנה לא התאים, והיה צורך בשיפוצים נרחבים על מנת להסב את הבנין ליעודו החדש. משום כך הרסו את המטבחים, צרפו דירות לחדרים אחידים וכדו'.

אך למרבה הצער, גם לאחר כל השינויים, הוכח כי הבנין עדיין רחוק מלמלא את יעודו החדש! התברר כי צנורות המים אינם נמצאים במקום הנכון, והמעלית אינה מתאימה לאלונקה...

כן הוא גם הנמשל – העולם נבא על פי התורה – כמו שנאמר במדרש, שהקדוש ברוך הוא הסתכל באוריינתא וברא עלמא, וזאת כדי לאפשר לבני אדם לחיות חיי תורה, ועל פי זה ניתנו לאדם תכונות מתאימות ומשפטים על פיהם יחיה.

אך כאשר מנסה אדם לשנות את דרכו ולחיות על פי תרבות הזרה לרוח התורה, הרי שהוא חי בבנין שלא תוכנן לצורת חיים זו, ועליו לעשות כל הזמן "תיקונים" שיאפשרו לו לחיות באופן שבחר לעצמו...

לא כך באדם שומר תורה ומצוות החי באופן שעל פיו "תוכנן הבנין", אין לו כל צורך בשום שינוי כדי לנהל את חייו, כי לכך נוצר!

"ורצע אדניו את אזנו במרצע ועבדו לעולם" (כא, ו).

רש"י מביא את דברי הגמרא בקדושין (דף כב) ששאלה: מדוע על האוזן להירצע יותר מכל שאר אברים שבגוף? אמר רבי יוחנן בן זכאי: אוזן ששמעה בהר סיני "לא תגנוב", והלך וגנב, תרצע!

יש להבין – שאל הצדיק רבי אברהם מרדכי אלתר מגור – מדוע לא קלטה האוזן כראוי את ששמעה "לא תגנוב"?

אין זאת – תירץ הרבי מיד – אלא משום שאותה האוזן האזינה לדברי ליצנות ושאר דברים ריקים, כי כידוע, ליצנות אחת דוחה מאה תוכחות! משום כך – סיים הרבי – אותו אדם נרצע באליות האוזן, וכפי שלמדנו בגמרא מסכת כתובות (דף ה): מפני מה אוזן כולה קשה והאליה רכה? כדי שאם ישמע אדם דבר שאינו הגון, יכוף האליה לתוך אוזנו כדי שלא ישמע.

אדם זה שלא סתם את אוזניו באליותו, ירצע באליותו!

עולים במעלות הגות, מחשבה ומוסר



"ויען כל העם קול אחד ויאמרו כל הדברים אשר דבר ה' נעשה"

בפה אחד עונים כל ישראל 'נעשה'. תשובתם נאמרת בלשון רבים: נעשה, ואין זו תשובה בלשון יחיד – אעשה. והדבר תמוה – כל אחד יכול להצהיר לגבי עצמו שהוא מסכים לקבל עליו עול תורה, אך מנין לו שגם אחרים רוצים כמותו? מנין העוז והתעצומות לדבר בשם הציבור ולהכריז 'נעשה'? תירוץ נאה השיב על כך רבי יעקב קמיניצקי זצ"ל, כפי שסיפר רבי יעקב גלינסקי זצ"ל: בביקור שערכתי בארה"ב התארחתי אצל רבי יעקב קמיניצקי. במוצאי שבת הזמין אותי לנסוע לבורופארק, לבר מצווה של נכדו. נסענו לשם יחד, וכשבאנו לאולם מצאנו בו ראשי ישיבות וקהל גדול. במהלך בר המצווה קם החתן והפליא את כל הנוכחים ב'סיום' שערך על חמש מסכתות – בבא קמא, בבא מציעא, בבא בתרא, סנהדרין ומכות. לאחר מכן קם סבו, רבי יעקב קמיניצקי, לדרוש, ופתח ואמר –

המדרש וגם הזוהר הקדוש אומרים, שהיצר הטוב מגיע לאדם כבר מצווה. עד אז מתלווה אליו היצר הרע שנמצא בו מילדותו, ולכן הוא נקרא 'מלך זקן וכסיל'. אנו חוגגים כעת, אפוא, את היכנסו של היצר הטוב לחתן הבר מצווה. אם כך יוצא, שהחתן למד את כל חמש המסכתות עם היצר הרע, ותמוה – אם אין לו יצר טוב, מה דחף אותו ללמוד?! אכן, קושיה טובה.

השומעים החלו מתלבטים ומתחבטים בעניין, ורבי יעקב קמיניצקי המשיך אמר: אספר לכם סיפור שאירע לי לא מכבר. הזמינו אותי לתלמוד תורה בעיר מונסי, לבחון בו את התלמידים. טוב, בחנתי את התלמידים, והם ידעו יפה את תלמודם. עמזתי לחלק להם את הממתקים שהבאתי עבורם, אחרי שיעמדו בבחינה, אך לפני כן הקדמתי ושאלתי אותם: כאשר מקבלים בני ישראל את התורה אומר הפסוק "ויען כל העם קול אחד ויאמרו כל אשר דיבר ה' נעשה" – שש מאות אלף איש עמדו וקראו פה אחד: כולנו נעשה!...

וקשה, מנין הסמכות של כל אחד מהם לדבר בלשון רבים בשם האחרים? הלא לכאורה כל אחד יכול לקבל על עצמו עול מצוות, ולהכריז: אני אעשה, אני מסכים, וכשכולם יכריזו זאת ייחשב הדבר שענו בקול אחד. איך יכול אחד להתחייב בשם כולם?

התלמידים לא ידעו את התשובה. אמרתי להם: לא נורא. הוצאתי את השקית שהבאתי איתי, ושאלתי אותם: 'ילדים, רוצים שוקולד?' – 'כן!!' צעקו כולם פה אחד. המשכתי: 'כולם רוצים?' – 'כן!!' צעקו כולם שוב. 'איך אתם יודעים שכולם רוצים?' – 'הקשיתי' – 'כל אחד מכם יכול להגיד: אני רוצה. איך אפשר לענות בשם האחרים?'

'שוקולד כולם רוצים, אין ילד שלא אוהב שוקולד' – אמרו הילדים. זאת התשובה גם לשאלה הקודמת, הסברתי להם. התורה היא שוקולד, היא מתוקה מדבש ונופת צופים, לכן יכולים היחידים לדבר בשם כולם. אין מציאות כזו של יהודי שאינו רוצה לשמוע ולקבל על עצמו את דברי ה' המתוקים והעריבים כל כך! גם כך לענייננו – סיים רבי יעקב קמיניצקי את דרשתו. אין כאן שאלה כיצד למד חתן הבר-מצווה כל כך הרבה דפי גמרא ללא היצר הטוב, שהרי מדובר בשוקולד, והוא ערב ומתוק כל כך, ומאליו נמשך אליו כל אחד גם מבלי שיהיה בו כוחו של היצר הטוב שידרבן אותו.

ביני לבני

הרה"ג פנחס ברייער שליט"א
מח"ס "לגדל" על חינוך ילדים



תזונה נכונה

תפקידו של כל יהודי הוא להמליך את ד' בעולם ולבנות לו

משכן לשכינתו. פעולות אלו מתאפשרות רק בזכות הנשמה, חלק אלוהי-ממלך המסייע לפעולות הרוחניות. א"כ, כדאי להתמקד ולהתבונן מה התנאים הדרושים לשמירה על הנשמה ומה הדרכים להגביר את אורה כדי שתישאר בכוחה ובטהרתה ואף תוסיף אומץ וכוח.

כשאדם נבאר, הרי גופו במצב של תכלית השלימות והבריאות. אולם לכל בר דעת ברור שכדי שהגוף יוכל להמשיך לשרת את האדם כל חייו נדרשות פעולות מסוימות. יש צורך בתזונה נכונה, אכילת מאכלים בריאים ומזינים והימנעות ממאכלים מזיקים. יש להיזהר שלא לבוא במגע עם חומרים מסוכנים, להישמר מאש וממים וכדומה. ככל שהאדם מקפיד ושומר על הכללים, כך בדרך הטבע תימשך בריאותו ותתחזק.

זה לעומת זה עשה אלוקים. נשמה שנתן בנו ד' תורה היא, אולם היא זקוקה לטיפוח ולשמירה. הנשמה זקוקה למזון, מזון רוחני, שמעצים את כוחה. לרמ"ח האיברים ולשס"ה הגידים שבגוף יש מאכלים מיוחדים שמועילים ומבריאים, כשם שהגזר מועיל לעיניים, היין

ללב וכן הלאה. כך גם הנשמה, יש לנשמה מזון מגוון המותאם לחלקיה. רמ"ח מצוות עשה מכוונות כנגד רמ"ח האיברים בגוף וברוח, ושס"ה מצוות לא תעשה הן שמירה כנגד שס"ה גידים.

ידועים דברי הגמרא שכל מצוה מכוונת כנגד איבר מסוים באדם, כלשון רש"י: "כל איבר ואיבר אומר לו: עשה מצוה" (רש"י מכות כ"ג). וכל אחד מהלאוים מכוון כנגד גיד מסוים. כשם שהגידים מעבירים את החיות לכל הגוף ע"י זרימת הדם, כך הגידים הרוחניים אחראים על זרימת החיים הרוחניים באדם.

ואם חלילה אדם עובר על לאו מסוים, הרי שחסם גיד רוחני אחד, שדרוך לא תזרום שום חיות רוחנית. וכן אם האדם מזלזל ח"ו באחת ממצוות העשה הרי הוא פוגם בחלק רוחני של נשמתו המכוון כנגד ענין זה (וכן אם האדם מזלזל ח"ו באחת ממצוות העשה הרי הוא פוגם בחלק רוחני של נשמתו המכוון כנגד ענין זה). והתוצאות המרות – מי ישורון?!

יש לזכור כל העת כי אנו נמצאים במלחמה והתמודדות תמידית בין הגוף לנפש. במלחמה כמו במלחמה, החזק גובר והחלש מנוצח, כשזה קם – זה נופל. בהתמודדות של הנשמה מול הגוף – החלק החזק יותר הוא שינצח. אדם שמשקיע בחומרות, מטפח ומזין רק את גופו הפיזי ושומר רק על כושרו הגופני, על חשבון ההשקעה ברוחניות, ברור שבכל מקרה של מאבק יגבר החומר על הרוח. לעומת זאת, מי שדואג לנשמתו, מזין ומטפח אותה, ומתרחק מכל מפריעים לה, אז תתחזק ותתרפא נפשו, והייתה לה שמחת עולם.